

ZÁMECKÁ KNIHOVNA V MILOTICÍCH U KYJOVA

Pavla HOLÍKOVÁ

Abstrakt:

Zámecká knihovna v Miloticích je spojena s vlastnictvím dvou šlechtických rodů, a to starého uherského rodu Serényi z Kis-Serényi a rakouského rodu Seilern-Aspang, původně měšťanů jménem Keuckelier ze švýcarského města Brugg v kantonu Aargau. Majitelem nejstarších knižních jednotek v knihovně byl pravděpodobně první majitel Milotic z rodu Serényi hrabě Gabriel Serényi (1598–1664), který vlastnil Milotice po třicetileté válce (přesně od r. 1649). Z doby jeho života se v knihovně nacházejí nejstarší tisky. K podstatnému rozšíření knihovny došlo za jeho pravnuka Karla Bernarda Serényi (1748–1805), posledního mužského potomka milotických Serényů.

Po roce 1849 přešlo panství sňatkem Marie Aloisie z Hardeggu do rodu Seilern-Aspang. K dosavadním knihám přibyla část knihovny, kterou si manžel Marie Aloisie Karel Maxmilián přivezl z Přílepu. Zdaleka nejvyšší podíl milotického fondu pak připadá na rodinu posledního majitele Ladislava Seilerna a jeho manželku, která ke knihovně připojila také dědictví po své babičce z matčiny strany Henriette Loudon, roz. Seilern, a matce Alici Loudon, roz. Voss.

Klíčová slova:

zámecké knihovny, staré tisky, hudebniny, provenienční přípisky

Zámecká knihovna v Miloticích je spojena s vlastnictvím dvou šlechtických rodů, a to starého uherského rodu Serényi z Kis-Serényi a rakouského rodu Seilern-Aspang, původně měšťanů jménem Keuckelier ze švýcarského města Brugg v kantonu Aargau.¹ Tyto dva rody vtiskly dnešní knižní sbírce svůj ráz a zanechaly nám obraz svého vzdělání, zálib a životního stylu.

¹ Původ rodu Seilernů se někdy uvádí jako Porýnská Falc. Tato oblast sousedí s kantonem Aargau a potomci Keuckelierů z města Brugg tu mohli pobývat předtím, než se usadili v Rakousku. Přídomek Aspang si tento rod přidal ke jménu Seilern po zakoupení stejnojmenného dolnorakouského statku, a ač ho r. 1715 opět prodal, jméno Seilern-Aspang používal i nadále.

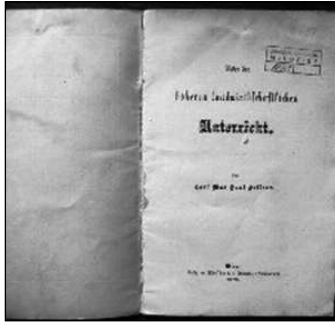
Obrázek č. 1: Velká knihovna v Miloticích

Majitelem nejstarších knižních jednotek dnes v knihovně umístěných byl pravděpodobně první majitel Milotic z rodu Serényni hrabě Gabriel Serényi (1598–1664), který vlastnil Milotice po třicetileté válce, přesně od roku 1649. Z doby jeho života se v knihovně nacházejí nejstarší tisky. K podstatnému rozšíření knihovny došlo za jeho právnuka Karla Bernarda Serényni (1748–1805), posledního mužského potomka milotických Serényniů. Jeho dcera Kristýna, provdaná za francouzského hraběte Gabriela Choiseul-d'Aillecourta, zanechává v knihách i osobní svědectví svého vlastnictví. Jako jediná z rodu Serényni si některé knihy označila vlastnickým přípiskem. Další přípisky máme od jejího manžela, příp. dcery Františky provdané z Hardeggu. Tisky z této doby jsou ve větší míře francouzské.

Po roce 1849 přešlo panství sňatkem Marie Aloisie z Hardeggu do rodu Seilern-Aspang. K dosavadním knihám přibyla část knihovny, kterou si manžel Marie Aloisie Karel Maxmilián přivezl z Přílepy. Zdaleka nejvyšší podíl milotického fondu pak připadá na rodinu posledního majitele Ladislava Seilerna a jeho manželku, která ke knihovně připojila také dědictví po své babičce Henriette Seilern, roz. Loudon, a matce Alici Loudon, roz. Voss.

Knihovna milotického zámku se podle uložení člení na tři části: tzv. Velká knihovna, Malá knihovna a Empírová knihovna. Označení pochází od strážnického archiváře Leopolda Noppa, který na zakázku Ladislava Seilerna počátkem 20. let 20. století zkatalogizoval dosavadní milotické fondy a opatřil je seilernovským exlibris. Tehdy byly také ve Strážnici vyrobeny pseudobarokní knihovní skříně, do kterých byly knihy ve Velké knihovně uloženy.

V knihovních skříních Velké knihovny je umístěn základ starší části knihovny patřící Serényům, Choiseul-d'Aillecourtům a jejich potomkům především z 18. a první poloviny 19. století. Vědecké obory zastoupené v této části knihovny jsou obvyklé na všech zámeckých sídlech: filozofie, teologie, historie, geografie, přírodovědné obory, právo, militaria apod. Stejně tak tu najdeme i odbornou literaturu k zemědělství a chovu dobytka. Zemědělství a moderním agrotechnologiím se věnoval ze zámeckých pánů Karel Maxmilián Seilern, první seilernovský majitel Milotic a odborník v oboru rostlinné chemie, který je také autorem několika drobných brožurek v knihovně týkajících se fyziologie rostlin a bonity půdy.² Podle všeho byl žákem Justa Liebiga (1803–1873), německého chemika a profesora anorganické chemie na univerzitě v Mnichově. V roce 1874 dostal Liebigovu cenu Bavorské akademie věd a byl zván do zkušebních komisí na zemědělských školách. Vysokému školství v oboru agronomie věnoval taktéž některé ze svých spisů.³

Obrázek č. 2: Titulní list příspěvku K. M. Seilerna k vysokému školství

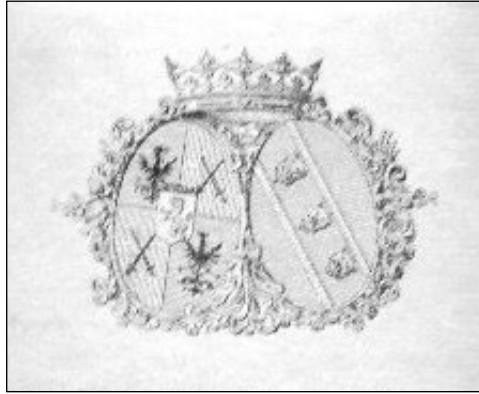
² Např.: Seilern, Carl Maximilian: Die Pflanzenernährungslehre mit Einschluss der Dünger- und Ersatzlehre : Für Landwirthe und landwirtschaftliche Lehranstalten. München, 1865.

³ Zámecká knihovna Milotice, Sign. 11636: Seilern, Carl Max: Über den höheren landwirthschaftlichen Unterricht. Wien, 1876. Další: Zámecká knihovna Milotice, Sign. 11216: Seilern, C. M.: Die Hochschule für Bodenkultur in Wien. Wien, 1879.

Malá knihovna v dnešním kulečnickovém sále má podle Noppa obsahovat hlavně knihy hraběnky Antoinetty, kdežto Empírová knihovna, obsahující z velké části Tauchnitzovu lipskou edici anglických autorů a německou beletrii 19. století, nese téměř všude vlastnické přípisky Antoinettiny matky Alice Loudon, roz. Voss. Obě části knihovny mají výrazně osobní ráz, odrážejí osobní vkus svých majitelů, ač to neznamená, že by pomíjely obecné dobové trendy. Najdeme tu typickou literaturu druhé poloviny 19. století čtenou ve šlechtických kruzích: memoáry významných osobností, biografie a korespondenci, publikace, které bychom dnes zařadili na pomezí historie a literatury faktu. Jsou tu vyrovnány nekonečné řady detektivních románů, obsahující mimo jiné i Agathu Christie. (Dreizehn bei Tisch. Leipzig, 1934. Der ABC-Fahrplan. Wien, 1938. Das Haus an der Düne. Leipzig, 1933. Karten auf den Tisch. Wien, 1938. Das Geheimnisvolle Verbrechen in Styles. München, 1929.) Tyto romány podle ústního podání Marie-Henriette Seilernové (dcery posledního majitele, která se dožila velmi vysokého věku) prý nečetly zámecké dámy, nýbrž zámecký pán. Byl to náruživý milovník detektivek. Obsahují také jeho razítko.

Velká část knihovny je označena vlastnickým exlibris rodu Seilernů, a to dvojím: tzv. „starší“ exlibris před rokem 1921 si vlepovala do knih především Ladislava manželka Antoinetta. „Mladší“, nově pořízené při katalogizaci v roce 1921, obsahují především knihy ve Velké knihovně. Alice Loudonová, matka Antoinetty Seilernové, na zámku velmi často pobývala a pravděpodobně tu měla i svou knihovnu, označenou jako Empírovou, v historickém katalogu jako „Eckkasten“ – umístěnou v rohové nice pokoje zvaného „ložnice matky“. Její knihy jsou označeny jejím podpisem, a to nejen v ložnici matky, ale i velká část knih v Malé knihovně. Najdeme v nich nezaměnitelný a špatně čitelný přípisek odkazující na jejich původní umístění „Schreibzimmer“ a „Vorzimmer“ a číselné označení skříně.⁴

⁴ Zdá se, že termíny „Schreibzimmer“ a „Vorzimmer“ označovaly uložení knih v milotickém zámku poté, co si sem Alice Loudonová přestěhovala vlastní knihovnu při jedné dlouhodobé návštěvě. „Schreibzimmer“ byla Velká knihovna, v níž měl pán domu pracovnu a psací stůl (viz obrázek č. 1), „Vorzimmer“ byla Malá knihovna tvořící předpokoj velkého freskového reprezentačního sálu.

Obrázek č. 3: Exlibris Ladislava Seilerna a Antoinette, rozené Loudon. Pravá část obsahuje znaky rodu Seilern-Aspang, levá část znaky rodu Loudon. Znak Seilernů má kromě černé orlice dvě zkřížené barvířské hole, odkazující na původní švýcarský rod Keuckelier

Rodina posledního majitele Ladislava Seilerna si na soustavné doplňování knihovny velmi potrpěla v souladu s obecným zaměřením vyšších vzdělaných vrstev. Jako i na jiných zámcích, vlastnické příspěvky v knihách najdeme především u žen. Muži si své knihy většinou neoznačovali vůbec nebo jen sporadicky. Kromě příspěvků Alice Loudonové a její dcery Antoinetty Seilernové můžeme vysledovat podpisy všech čtyř dětí poslední rodiny. Nejstarší Marietta (Marie Henriette, 1918–2008), Elisalice (Elisabeth Alice, 1919–1977), Sita (Terezie, 1921–1985) a Karel Maxmilián, zvaný Bubi (1923–2005), který si ovšem do knih připsal pouze několik neumělých podpisů rukou prvňáčka, nejspíš pod vlivem své matky. Tyto knihy z doby první republiky zpravidla už nenesou seilernovské exlibris, zato vlastnické příspěvky jsou velmi četné, opatřené datem a příležitostí věnování. Z četnosti příspěvků můžeme usuzovat, že kniha byla velmi častým předmětem obdarování a že jednotliví členové rodiny dostávali k Vánocům a narozeninám několik knih (zpravidla pět až deset), dokonce že šlo z velké části o nové knihy, které právě opustily nakladatelství.

Zvláštní skupinu zámecké knihovny tvoří hudebniny, pečlivě srované a očíslované v archivních kartonech.⁵ Jedná se o rytiny, tj. hudebniny vydané tiskem, a rukopisy ze začátku 19. století. Jde o typické partitury operních árií,

⁵ Jsou opatřeny razítkem Okresního muzea v Kroměříži a musely být tedy někdy přechodně uloženy právě tam.

taneční a salónní hudby známých autorů, jako Mozart nebo Salieri, ale i autorů dnes už zapomenutých, příležitostných či regionálních, jako Carl Georg Lickl, Meinrad Messner, Ignaz Pleyel nebo Rudolf Wrbna. Najdeme mezi nimi i původně česká jména s úsměvným německým pravopisem, jako Adalbert Gyrowetz, Paul Maschek nebo Bernard Strauhal. Velká část těchto hudebnin nese vlastnické označení Kristýny Choiseul-d'Aillecourt, rozené Serényi (†1819). Na jedné partituru máme i autorovu dedikaci této dámě, z níž se dovídáme, že autorem skladby byl její učitel hudby Jiří Zdražilka z Milotic. „Komponiert und dediziert der Hoch und wohl Gebornen gnädigen Frau Gräfin v. Choiseul gebornen Gräfin Sereny de Kis Seren Von Ihrem gehorsamsten Diener und Klavier-Meister Georg Zdražilka, Schullehrer zu Milotitz den 28. Mai '816.“⁶

Obrázek č. 4: Dedikace Jiřího Zdražilka hraběnce Kristýně de Choiseul-d'Aillecourt

Zámecká knihovna v Miloticích je dokonale typickou knižní sbírkou vykazující běžné znaky majitelů své doby a odrážející jejich zájmy a zvyklosti. Majitelé Milotic patřili k vyšší šlechtě honosící se již určitou tradicí a disponující předky, kteří leckdy zastávali významné úřady u dvora. Jejich knihovna je toho odrazem. Nejstarší tisk je z roku 1602 a nejmladší přípisky z Vánoc roku 1944. Jej obsah je široký a mnohvrstevný, jak to odpovídá jejímu stáří a kontinuitě – díky tomu, že zámek nebyl během staletí nikdy prodán, nýbrž přecházel na nové majitele vždy s dědickým podílem. V tom můžeme spatřovat dnešní hodnotu milotické knihovny.

⁶ Rukopis ze zámecké knihovny Milotice Sign. 12221. Zdražilka, Georg: XII Deutsche und Coda in C. Milotice, 1816.

Chronologické poznámky:

Majitelé a tvůrci knižních sbírek z rodu Kis-Serényi

- Gabriel Serényi (1598–1664)
- Karel Bernard Serényi (1748–1805)
- Gabriel Choiseul-d’Aillecourt († 1840) a Christine, roz. Serényi († 1819)
- Franziska de Paula von Hardegg, roz. Choiseul-d’Aillecourt (1809–1885)

Majitelé z rodu Seilern-Aspang:

- Carl Maximilian Seilern-Aspang (1825–1905) a Marie Aloisie, roz. von Hardegg (1831–1919)
- Franz Karl Seilern-Aspang (1852–1916)
- Ladislaus Seilern-Aspang (1886–1974) a Antoinette, roz. Loudon (1883–1946)
- Henriette Seilern-Aspang, provdaná Loudon (1838–1908)
- Alice Loudon, roz. Voss

Děti posledních majitelů:

- Marie Henriette (1918–2008)
- Elisabeth Alice (1919–1977)
- Terezie (1921–1985)
- Karel Maxmilián (1923–2005)

Literatura:

MAŠEK, Petr. Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa: eine Übersicht über Sammlungen in ausgewählten Bibliotheken. Bd. 2. Tschechische Republik. Hildesheim: Olms-Weidmann. 1997. ISBN 3-487-10355-9.

MAŠEK, Petr. Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti. Praha: Argo. 2008–2010. ISBN 978-80-257-0294-9.

JERÁBEK, Tomáš. Barokní zámek Milotice. Brno: Národní památkový ústav. 1910.

Státní hrady a zámky = Castles and chateaux = Burgen und Schlösser. Brno: Národní památkový ústav, 2005. ISBN 80-85032-42-2.

SEHNAL, Jirí. Dějiny hudby na Moravě. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2001. ISBN 80-7275-021-6.

SELUCKÁ, Veronika. Milotice. Plzeň: Fraus, 2003. ISBN 80-7238-270-5.

POKLUDA, Zdeněk. Zámek Lešná. Zlín: Státní okresní archiv, 1998.

SEILERN-ASPANG, Carl Maximilian. Über den höheren landwirtschaftlichen Unterricht. Wien: Manz. 1876.

THE CASTLE LIBRARY IN MILOTICE

Summary:

The Castle library in Milotice is associated with the ownership of two noble families, an old Hungarian family Serényi of Kis-Serény and Austrian family Seilern-Aspang, originally burghers of Brugg, Palatinate, Germany. The owner of the oldest books in the library was probably the first owner of the house Serényi, Count Gabriel Serényi (1598–1664), who owned Milotice after the Thirty Years War (since 1749). From these times comes the oldest prints in the library. The significant expansion of the library took place under his greatgrandson of Charles Bernard Serényi (1748–1805), the last male scion of the Serényi family from Milotice.

After 1849, the manor passed by marriage from Mary Aloisie Hardegg to the Seilern-Aspang house. The existing library was extended with the books, that the husband of Mary Aloisie, Charles Maximilian, brought from Lešná. The biggest part of the Milotice fund then falls on the last owner Ladislav Seilern and his wife, who also extended the library with the inheritance after her grandmother Henrietta Loudon (née Seilern), and also her mother Alice Loudon (née Voss).

Key words:

castle libraries, old printings, musics, provenance notes